

WWW.UNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ИЗЛАЗИ ТРИПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ ШЕДЕСЕТ ГРОША ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА
4
1867

ВОЈИН

БРОЈ
18
20. Јунија

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Образованост народна стоји у тесној свези са његовим савршенством
у уметности ратној. — Књижевност.

ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОЈИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА ЊЕГОВИМ САВРШЕНОСТУ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.

С Француског.
(Продужење).

Атињани пак даље одоше од Шпартанаца у вештини, и дотераше оружје и ратну уметност, науке, знања и индустрију. Тезејо њихов краљ, беше полу Бог. Он је раван јуначкоме Херкулу, првome цивилизатору досад познатогa старога света. Он уништи хајдучке чете, које пустошише Атичка поља, поубија и растера дивље зверје и грдобе, које расипаше свој ужас по мирним приморјима, и напослетку Тезејо, дао је законе који устројише поцепана племена, са стожером својим у дивној Атини.

После Тезеја било је више краљева, али им ми не умемо казати имена ни добро описати дела њихова; и ово време траје ћа до Кодра. У рату против Хераклида или Херкулових потомака, оракул беше рекао борцима, да ће она страна победити, од чије краљ погине. Патријотни Кодар преобучен

оде у непријатељски стан, тамо се с војницима свади и они га, незнајући ко је убију. И после овога врлога владоца, т. ј. од 1125 пр. Хр. монархије нестане у демократској Атини.

Сваки борац у атинској војсци бејаше слободан грађанин, и војска се само у нужди скупљала; иначе они су имали нешто војске, у којој бејашу Скити, који служашу као обрана влади, за време непрестаних унутрашњих ратовања.

Атињани су имали плаћених трупа први пут за време опсаде Потидеје, 430 пр. Хр. у почетку пелопонескога рата.

Баш у почетку шестог века пр. Хр. појави се у Атини велики законодавац Солон, потомак краља Кодра. Он је хтео да створи републику, која ће бити у стању да великим навалама одоли, да је т. ј. за ратове спреми и да јој додави среће и непоқварености: ово је доиста и успео; али он је био толико несрећан да је доживео да види у Атини разврат и рушење својих спасоносних закона.

После овога имали су Атињани многе ратове: неке са државицама грчким, које беху већином устројене као републике или где које и као монархије, или пак војевашу са непријатељима изван земље: — но то није сметало њихову велику трговину, нити стајаше на пут да се подигну толике цветајуће колоније у Азији, Јевропи и Африци. Образованост напредоваше у све стране. У тим историјским временима ратоваше се без престанка, војске се устројаваше све боље и боље; појављивашу се славне вође војничке, које у исти мах беху и њихови законодавци, и водеше их ка

великим победама. Трговина и саобраћај развијаше се и географија се обогати интересантним датама. И док цела остала Јевропа беше у тешкоме варварству, Грчка букћаше у силноме пламену знања и ратне уметности. Око 600 год. пре Хр. седам мудраца, које цео свет познаје, после дубоког проучавања човечијег срца, — утврдише законе морала.

Био би одвећ огроман а у исти мах и не наш задатак, да изложимо, па ма и у кратко, све главне мене република и краљевина грчких: ми само то велимо, да њихове најславније војводе — законодавци, добавили су овоме, иначе поцепаноме народићу, бесмртне славе. У Маратонској битци, 490 год. пр. Хр. Милтијад, војвода атински, имао је само десет хиљада бораца; према њему стојаху две славне војводе Дат и Артаферно са бар сто хиљада војника, — па опет поред свега овога грдног броја противничког, Грци побеше Персијанце и Маратон бејаше триумф свести и војничке уметности, против материјалне снаге, коју вођаше неинтелигенција и не свест. На теснац термопилски, 480 год. пр. Хр. наваљиваше силан Черч, краљ персијски, и са њиме грдна, неверојетна множина — 5,283.220 људи, а на мору још 1207 лађа; и према њему стајао је јуначки Леонида са три стотине свесних лавова, који сви попадаше, као јасан доказ постојања према постојећим законским правилима, које чврсти Ликурго беше оставио. Мало за овим победи Темистокло трипут већу персијску флоту. Павзаније и Аристид распршташе у Платеји остатак персијске војске, пошто их преко четрдесет хиљада остаде на бојном

*

пољу. Атињанин Ксенофон стекао је себи бесмртне славе са својим готово неверојетним повратком из непријатељске земље: са десет хиљада пешадије, за деветнајест месеци преиурио је овај громовити вођа тринајест стотина миља непријатељске Персије, савладавши толике препоне, које му и људи и природа подметаху; он је начинио један мали ескадрон од педесет коњаника, који му заклањаху коње, што муницију ношаху. Они десет хиљада војника Ксенофонових и три хиљаде Грка, што падоше код Цинакса, — били су прва стална војска у целој Грчкој; после пораза Кира Млађег и његових сто хиљада бораца, с којима се Грци имађаху да сједине, — Ксенофон учини изванредних усиљавања само да би осигурао повратак ове војске, којој беше непријатељ Артачерч краљ персијски, са две стотине хиљада људи.

У половини петог века, Перикао добије највишу управу у Атини; он бејаше вешт политичар и велики војвода, мудар администратор, славан беседник, привитан карактер и имађаше fino и осетљиво срце према беди, — и због толиких својих својстава умео се он тридесет година да одржи на првом месту и да заповеда као неограничени монарх; он је прибавио својој отаџбини најлепше дане славе и среће; и у његово доба науке, уметности и писања попеше се на своју апогеју.

За време овога века, који се и век Периклов зове, — цела Грчка беше подељена на две моћне стране: Атину и Шпарту, и обе оне мржаху се страшно и само тражаху прилике да изјаве своју велику

снагу. Славољубиви Атињани владаху морем које својом великом флотом, а које опет помоћу својих платежних савезника, према којима се служяху они највећим насиљем. Њени закони савршено демократски сагибаше се пред слободним грађанином, који бејаше у пуној слободи ћа до раскалашности; ту бејаху људи виши од закона, и сваки је умео само **живети за државу**. Шпартанци имађаху већу силу на сувој земљи: уз њу иђаху и више грчких држава, које имађаху аристократске слободе. Шпартанци имађаху у своме карактеру нешто суровог, грубог; њихови закони беху строги и беше им поглавити основ — **грађанин је дужан умрети за своју отаџбину**; држава је све, поједини ништа.

Међусобну завист ових република још већма раздражи егоизам Периклов, и поведе се Пелопонески рат, 431 год. пре Хр. Он је трајао двадесет и седам година, и следство му беше то, што Атињани беху савршено побииени а Шпарта постаде најмоћнија и на челу Грчке; партијични духови узимаше мах, па дакле и наред у духу грађанскоме; породи се још жешћа мржња и жеља да се и опет покрене старо осећање народности.

На северу Грчке и Маџедоније, владаше тада краљ Филип, који имађаше чисту и апсолутну монархију; осим тога био је вешт политичар, те умеде да схвати важност неслоге грчких држава, и дакле да отуд ваљану корист за се извуче; још, био је славан законодавац и уметан војвода, који потчини целу Грчку и постаде први вођа свију сила њених. И ово време беше последњи тренутак апогеји Грчке моћи

и њене високе образованости. А на онај степен величине нико је други не беше подигао но усавршена ратна уметност.

Мало пре овога знаменитог догађаја Грчке пропасти, — у целоме Јелинству прскаше варнице ратничкога одушевљења: стари понос и величина и опет их беше покренула; уз то још дивни Тимотијев музични инструменат очаравао је душу осетљивих потомака славнога Леониде.

И од Филипа започиње савршено распадање Грчке, јер од тога доба ишчезе онај стари дух славе, и грађани, потомци оних слободних и дичних бораца Маратонских и Термопилских, ти грађани велим, живели су од сад у непрестаним весељима и частима; мирно трухљење, удовољства, и све опијености богаштине, беху завладале над славном земљом Зевса; и Аполон, Марс и Минерва утонуше у незнану таму, да не гледају очима стару Јелинску славу, како се све већма и већма каља пороцима и страстима новијих Грка. Непрестайне унутрашње борбе уздигле су једнога или другог, ал не групу, народ; и народна установа војничка заборави се као ствар, која није никад ни требала. Најславнији беседници нису више били кадри да оживе свест у овоме опијеном телу; и кад је се требало борити за независност народну они сами нису били у стању да даду пример патриотизма, који онако вешто на трибуни изазиваху. Грчка, она стара Грчка, која је из Африке добила своју образованост, заменила је Финичане и Мисирце у њиховој мисли, и расипала је своје уметности и образованост по широком свету; она је се уздигла на

WWW.UNLIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

високи ступањ среће и величине умне, и као северна Грчка скупила је наслеђе од својих старијих изображених сестара што давно преминуше, — а као Средоземска Грчка сасређена у три републике: Атину, Шпарту и Тиву не имађаше снаге да задржи своју судбину.

Међу својим Маћедонцима оставио је Филип сина Великог Александра, једнога од оних високих духова, што Бог од времена на време пошље, да јаче поведу човечанство ка његовоме крају. Овај изванредан човек, први од људи који не принадлеже једноме народу већ целој свету, — попео се на престо очев тек после смрти његове. Усвојивши идеје Атињана, он продужи високо дело образовања помоћу својих бесмртних победа, које је добио с војском, којом сам управљаше, и у Азији посеја грдне клице културе и среће у свима гранама науке и знања.

После његове смрти престаде сасређења снаге коју руковођаше овај изванредни дар, и Александрове иначе славне војводе поделише народе и земље, сваки шчепавши онољко колко му таленат његов могаше да набави.

И Грчке војске ишчезоше са владом Маћедонском, ратна наука, беседништво, појезија и писања угасише се у гробу грчкоме.

И беснажна сен Грчке државе ослободи се јарма странаго, ал не могаше никако и да очува своју независност: јер појави се Рим, и на скоро увиде свет да је дошло време да се препороди, да нов живот отпочне. Грчку поворише Римљани 146 год. пр. Хр., пошто је видела да и њену последњу наду Коринт

спали римски конзул Луције Мумије; битка у равнинама Ленко Петра била је ужасна, и сеча по казивању савремених историка бида је тако велика да се два мора земљоузом раздвојена, обојише рањеничком крвљу. И тако сврши стара Грчка, и величина славних Јелина утопи се у мркој крви.

Из ово неколико речи што посветисмо великој историји грчкој, лако нам је видети, да су **установе земаљске** и **вера** једини узрок, који затре славну јелинску војску па дакле и следству овога — пропасти грчкој.

Јер цела Грчка изгледаше више као какав мозаик од конфедеративних држава, а које опет беху састављене или из више малих демократских република или из несавршених монархија; ова неједнакост у начелу владања и сувишно честољубље или боље славољубље, беше узрок те се све готово **у** и **између** себе трло и ломило. И Шпарта и Атина, два најмоћнија стожера, беху крвни непријатељи, који се изъ петиних жила труђаху да првенство добију; па оне две ма да уздигоше славу грчку, **саме** беху узрок што онако страшно угинуше и скончаше потомци дивних Јелина.

Нарочито вера њихова беше велики извор несреће: она налагаше поштовање најнижих ствари, празноверје и најсмешније обичаје, које кужно затираше старе природне врлине. Све страсти људске а нарочито похот беше аукторисана у безбројним грешним боговима.

И онај јуначки народ, са својим политичким и религиозним установама створио је себи разне врсте

грађанства, које се готово ка крвници гледаху: нешто господштине, много простих а највише робова, који се на иљаде бројаху у маленој грчкој. Разврат, тај прв телу друштвеноме, растао је са временом, и напоследку толико да је окужио све и свака врлина нагло је почела да вене; јер многобожство и ондашњи појам о светоме и узвишеноме, дозвољавао је све нискости и застрањења: бесчашће и стидности беху узеле мах и око 340 год. пр. Хр. све државице беху претрпане силним страстима и најнижим пороцима.

Међу тим дадоше се народу (и он их је чувао) закони, који не само забрањиваху грешне и долаторске навике већ који баш налагаше строге обичаје и војничка упражњења, те да од грађана створе ваљане браниоце отаџбини; сви законодавци овога времена били су веште војводе. Прву образованост, коју Кекроп оружјем посеја, увеличаше и распростирише потомци његови. Већ у опсади Троје, уметност војничка беше много коракнула, а ове беше узрок те се и друге уметности дотериваше и индустрија усаврши. Науке и знања дошле су тек после.

Мало по мало са напредовањем снаге државица, почеше се појављивати и мекши обичаји са истока: богатства, параде, жеђ за влашћу, сплетке, кривице и сваке врсте разврати, — умножише се и дотераше. После борбе код Леуктре 371 пр. Хр. Шпарта је имала најпотпунијег изгледа раслабљења и покварености. Немоћна да сама у бој изведе своје грађане, први пут узе Шпарта најмљенике под своје баријаре, и обзираше се на помоћ од страних кнежева. И уз лакедемонску војску иђаху велике гомиле

слугу, жена и деце: сваки солдат имао је своју незакону жену. Како би овакве војске могле имати старог одушевљења да бране свету отаџбину, кад злато Персијско беше поткупило све више класе друштвене па и саме вође војничке.

У Атини савршено исти узроци донеше и дејства као и у Шпарти; бешчашће, безобразно богатство, јавне гозбе, раскошне параде и свечаности, оскврњене добродетељи, неповерење и разврат у највећем степену, — све то учини те се војничка, изображена и учена република преобрати у гомилу незналица, са вођама властољубивим и каштиге вредним; дивотни борци за слободу утопише се у ниским хетеријама, где бесне жене са дражним примамљивањима привлачаху у своје куће најодличније вође и најученије људе, заносећи их на ниске сплетке и мекана, покварена задовољства и уживања; гомиле простака нису много избирали и свако средство за уживање и раскош беше им повољно, нити превидеше и једне прилике где би се могли дочепати какве год власти; и напослетку, раскалашни робови, који врло добро знађаху колико могу учинити и шта вреде за судбину републике, — толико се беше осилила жалосна сиротиња! И у овој општој невољи никаква свесна помоћ не беше кадра да заузда раскалашне обичаје, нити да помири старе унутрашње партаисте, којих беше много, ал најјаче протачка и према њој аристократска.

И у ово несрећно доба видимо како се неспособни људи пењу на највиша места државна, развијајући свој шарлатанизам, и без икаква стида укла-

WWW.UNLIB.RS

њају, у затвор шиљу, па шта више и убијају све оне, за које знађаху да имају узвишенога дара. Тако прођоше најодличније вође **Ксенофон, Милтиад, Темистокао, Алкивиад** и још други. Дисциплина беше ослабила, јунаштво и ратничке врлине ишчезоше из војске, којој сада заповедаху глупе вође са гнусним оруђем интриге, место племените и поштене способности; цела војска бејаше сам најамник, нити бејаше и једног поштеног грађанина; и сами официри ове војске нису имали никакве друге тежње до пара и користољубља.

Осим свега овога, вечито треће **Шпарте и Атине**, беше главни узрок малога века лепим данима Грчке. Овако су прошли и сви народи, који на овакав начин живеше. Па је ли било могуће при таквим околностима склопити чврсту, једну државу?.. С тога само они потпадоше под вештијег непријатеља, који их покори и ратом и политиком.

Сви ти узроци скупа завршише поквареност и ослабише стару Грчку, у којој престаде свест водити и распоређивати војску на бојноме пољу. И ова земља која је родила толико одличитих људи, где васпитавање младежи циљаше нарочито на способност браћења отаџбине, тај народ јелински, који у малим фалангама разбијаше небројене гомиле непријатеља, — тај исти народ велим беше изгубио свој понос, своје добро име. Он не беше ништа друго до гомила пониженог народа покривеног страстима, где међусобна завист, и општа млатавост беше овладавала; и народ овај није више имао војске, нити му се роди

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и један славан дух, да га поведе ка слави и да му избори слободу, за коју некада сви Грци славно умираху. Разврат дође до највишега степена, кад Атињани уложише у театре све изворе народнога богатства, и кад се издаде закон, који сваког онога смрћу казни, који би се усудио предложити, да се театарски приход на војна уређења употреби.

И са свим природно војске грчке престадоше побеђивати, и беснажно пустише да други народ продужи изображење света; а тај народ већ је имао духа, који је све обичне надмашио.

Са независношћу Грчке нестаде и старих врлина: на место великих и дивних људи, којима она има највише да захвали, дођоше најцрње распре; науке и уметности угасише се, тако исто брзо, као што бујно искочише изнешене капацитетом војничким; век Периклов и Александрово доба беху два најславајнија тренутка у свој грчкој историји; у тим временима уметност војна стајаше на највишем ступњу, и људи од науке и вештине тада највише живљаху. Најславнији философи тих времена били су Анаксагора, Сократ, Платон, Аристот, Ксенократ, Диоген, Епикур, Аристип, Демокрит и т. д. Беседници: Перикао, Демостен, Есхин, Лизије, Сократ и т. д. За појезију лиричку, трагедије и комедије: Пиндар, Корин, Есхил, Софокло, Еврипид, Аристофан, Менандар, итд. За историју: Иродот, Тукидид, Стизије, Ксенофон итд. За астрономију: Метон итд. За медицину: Хипократ итд. У архитектури: Калимак итд. У резању:

Праксител, Поликлет, Лисип, Фидије итд. За сликање: Аполодор, Ксеуксис, Апелес, Протоген и т. д. У музици: Тимотеј из Милета итд.

Кратка размиславања о римској историји.

Пре Христа на једно 754 године Рим бејаше тек мало сеоце. Најстарији народ у Италији мисли се да је дошао из Илирије и населио се с обе стране реке Тибра. Па затим тек разни народи долазише и насељаваше се у овој земљи; ратоборни брђани староседци, склопивши временом засебну дружину дочепаше се целе земље; и њихова краљица Рим, ћи Атланта или Италије, тринајеста на броју од Тибала који дође из Шпаније, — основала је 1640 пре Христа неколико зграда, којима је дала име своје. Њени другови затреше притежаоце старе и са свим очистише све пределе око свога новог станишта. И овај народ праотац је Латинскоме народу, који носи име свога вође Латинија. Ромул и Рем браћа, били су наследници последњег краља: Ромул честољубив и пун предузимачке ватре, — у младости својој чувао је стадо. Он је био са свим другаче нарави од свога брата и око 754 год. настани се он са маленим бројем другова на брегу Палатинскоме, који беше у комшилугу или може бити још и у самоме староме сеоцу Риму, — не далеко од вароши Албе.

Нов основаоц Ромул имао је заиста јуначне другове, и чинио је читава чуда с њима: али не имањаху они и жена, да би се могли размножити. С тога од Сабинаца који су им били у сусетству, отеше они више жена. Али због тога 747 год. бореше кр-

ваву борбу са њима, и тек пошто их победише, помирише се и склонише их да у друштву живе. Тако исто покорише они и све остале општине и народиће, који се усудише да им оружијем запрете. И ово малено гнездо, које доцније заповедаше целоме познатој свету, покорило је два нова елемента Етрурце и Албине; у раси **Етрурској** текла је крв истока, она је имала своје вере, аристократију, и мислила је да је постојано огњиште темељ срѣћи земаљској; а раса **Албинска** имађаше правога западнога типа, с идејама хероичним, и водела је народни елемент, мењаће кућишта, напредак и слободу.

И Ромул беше не само велики ратник, већ још и изванредан законодавац, који је неизмерно волео браниоце породица. Он је награђивао врлине, и онима који се одликоваше дао је више земље него другима, — то беше постанак патриција и плебеја; али он је створио између ових класа једну трећу, која је имала у дужности да руководи послове ниже класе, да им расправља парнице, да их на трибунама брижљиво брани, једном речи да им прави заштитници и покровитељи буду; А зато су пак они (плебеји) морали да поштују ове своје старатеље исто као и очеве породица, да им помажу у раду патријотноме, да им откупују децу, ако би их случајно непријатељ заробио, — и уопште да им у свачему тешко бремене олакшавају.

(Продужиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

Артилерија у пољу,

објасњена и допуњена са примерима из ратне историје, са шест малих планова. С' немачког превео Младен Јанковић, инцинирски подпоручник. 202 стране, на осми-ни, 12¹/₂ табака ситно печатана. Књига је чисто преведена и простим штилом изражена, артија и печатња добра, планови лепо; цена, заиста, *мала* према таквој књизи — 8 гроша чаршијских! За цело сваке је препоруке вредна! —

Под-о-тим именом, и таква, изашла је, прошлог месеца, једна војничка књига. Вредност њена сама је препоручује, и, због тога, неможемо пропустити, а да је са неколико речи топло препоручимо, те да бар с' тим изкажемо наше задовољство, што је и на нашем језику добисмо, и да, због тога обратимо пажњу војничке публике на њу, те да буде уважена, као што сама по себи и заслужује.

Није нам, дакле, намера да књигу критикујемо, почем је она најжешће критике, на немачком језику, већ издржала, и свуда с' похвалама пропраћена била; него нам је намера да искажемо корист, коју од ње на нашем језику имати можемо.

У њој су најважније ствари и дужности, које артилерија (поглавито) има, да у пољу врши, тако просто и лако на видик изнешене, јасно разложене и примерима осведочене и потврђене, да су сваком па и најнеинтелигентнијем војнику сватљиве и приступне. У њој су тако лепо и пажљиво изложене и најмање ситнице, које артилерију у „Пољској служби“ и „Борби“ чекају, да се заиста мора похвалити, чим је човек прочита. Ми држимо, да би требало, да сваки од нижих чиновна (подофицири) у артилерији, буде дужан у прсте знати сав текст у овој књизи написан. И дакле, добро би било ову књигу увести као редован предмет у батеријским школама за предавање нижим чиновима, и да заузима, по важности, исто место, које имају егзерцирна правила артилерије.

Као што је подобног рода и књига „Војник на маршу,“ коју је с' немачког превео, пешачки капетан г. Јован Драгашевић, и која је са своје ваљатности такође велики глас и уважење свуда задобила, тако држимо, да би добро и корисно било и њу увести као редовни предмет у војсци, и то како код пехоте, тако и код свију осталих родова наше војске.

И тако то би био општи војнички предмет, који по својој простоћи излагања мисли, и својој практичности, стоји у равном рангу са овом новом књигом „Артилерија у пољу.“

За инцидирске трупе имамо такође добру књигу „Пионирска правила,“ што их је наше војно министарство издало, и која правила већ и дејствују.

Још нам, дакле, остаје, да се који од наших учених официра нађе, који би написао подобну једну практичну књигу, за потребу нашу кавалерије изузетно. А као што чујемо, и надамо се, скорим ће и таква књига угледати света.

Напоследку неможемо пропустити, а да искрено незаблагодаримо г. Јанковићу на његовome труду, који нам је тако честиту књигу нашој војсци у руке предао.

Зајиста и треба се увек паштити, кад се за штогод труд положи. бар да nebude узалуд. Хоћу да кажем ово: сваки онај, који се прихвати, да штогод на нашој војничкој књижевности ради, треба добро да промотри оно, шта ће да изврши, те да се неквири наше чисто, војничко књижевно поље тек којекаквим изметима; а то нам је могућно, јер у војној књижевности није толико учињено, као у осталој, али је зато она и најчистија од осталих. Па попаштимо се да је и неокаљамо! —

19 Јунија 1867 године.

У Страгарима.

Јован Мишковић,
подпор. артилерије.